Katariina Pursimo

146/2026 vp

Viitetieto: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan vastinepyyntö 10.11.2026

Vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle (HE 146/2026 vp, hallituksen esitys eduskunnalle työeläkejärjestelmän viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentamista koskevaksi lainsäädännöksi ja eräiksi muiksi laeiksi)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä vastinetta Kansaneläkelaitoksen ja Tietosuojavaltuutetun lausuntoihin. Lisäksi valiokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriötä selventämään, mihin asiakastietolain (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä, 703/2023) muutoksiin hallituksen esityksessä viitataan.

Kansaneläkelaitoksen lausunto

Kansaneläkelaitos toteaa lausunnossaan muun muassa, että työntekijän eläkelain (TyEL) 198 §:n 1 momentin 2 kohdan a ja b alakohdassa on kyse määrämuotoisista asiakirjoista, jotka terveydenhuollon ammattihenkilö laatii ennalta määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Kansaneläkelaitos ehdottaa lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että valiokunta toteaisi asiaa koskevassa lausunnossaan, että kun kyse on määrämuotoisen asiakirjan laatimisesta ennalta määriteltyihin käyttötarkoituksiin, ei rekisterinpitäjän tarvitse arvioida luovutettavien tietojen laajuutta enää erikseen asiakirjan laatimisen jälkeen.

Hallituksen esityksen mukaan työeläkejärjestelmän on tarkoitus siirtyä vastaanottamaan eläke- ja etuusasian toimeenpanossa tarpeelliset terveydentilaa koskevat tiedot sähköisesti 1.1.2027 Kelan Kanta-palvelun kysely- ja välityspalvelun kautta. Tämä edellyttää, että tiedot olisivat saatavissa ilman rekisterinpitäjän harkintaa. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaisesti tietoja vastaanottavaa toimijaa koskevassa lainsäädännössä tiedon saantia koskevan säännöksen tulee olla täsmällinen ja velvoittava, jotta rekisterinpitäjä voisi luovuttaa tiedot ilman harkintaa. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti esityksessä on katsottu, että muutoksen myötä työeläkealan tiedonsaantioikeus liittyisi TyEL 198 §:n mukaisen tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin siltä osin, kun tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi ja muilta osin sääntelyyn sisällytettäisiin vaatimus tietojen välttämättömyydestä. Näin ollen TyEL 198 §:n 1 momentin 2 kohdan alkuosan mainінta välttämättömistä tiedoista muutettaisiin esityksen mukaan tarpeellisiksi tiedoiksi, ja tarpeellisista tietosisällöistä säädettäisiin tyhjentävästi 2 kohdan a- ja b- alakohdassa. Tämän jälkeen ei enää edellytettäisi tiedon luovuttajan (rekisterinpitäjän) harkintaa terveydentilatietojen luovutuksessa laissa säädettyjen tarpeellisten tietojen osalta. Kelan lausunnossaan mainitsemissa lainkohdissa on osin kyse sellaisista asiakirjoista, jotka on alun perin laadittu eri käyttötarkoitukseen (TyEL 198 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohta), ei siis ennalta määrättyyn käyttötarkoitukseen. Lääkäri on voinut esimerkiksi kirjoittaa lausunnon Kelan sairauspäivärahaa varten, mutta työeläkeala tarvitsee lausuntoa myöhemmin työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä koskevassa arvioinnissa. Kirjoitettaessa lausuntoa Kelan sairauspäivärahaa varten ei ole vielä voitu ottaa huomioon työeläkealan myöhempää käyttötarkoitusta. Hallituksen esityksessä on käsitelty tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaista käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta (s. 24 ja 31). Esitykseen sisältyy siten potilaiden terveydentilatietojen käyttötarkoituksen muuttumista silloin, kun niitä luovutussäännöksen nojalla luovutetaan terveydenhuollosta eläkelaitokselle, Eläketurvakeskukselle tai työntekijän eläkelain mukaiselle muutoksenhakuelimelle.

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Tietosuojavaltuutettu lausui hallituksen esitysluonnoksesta sen ollessa lausuntokierroksella keväällä 2026. Hallituksen esitystä täydennettiin tietosuojavaltuutetun lausunnossaan esittämien huomioiden mukaisesti. Tietosuojavaltuutettu toteaa lausunnossaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että olisi tärkeää antaa työeläkealan toimijoille konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tai milloin käsittelyn edellytykset tosiasiallisesti täyttyvät tai jäävät täyttymättä ehdotettavan sääntelyn puitteissa. Tietosuojavaltuutetun mukaan käytännön tiedonluovutustilanteissa lainsäädännön noudattamista tukee, että toimijoille annetaan konkreettisia esimerkkejä siitä, milloin TyEL 198 §:n mukaisesti tiedon käsittely on joko tarpeellista tai välttämätöntä. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että Eläketurvakeskus tulee antamaan työeläkealan toimijoille ohjeluontoisia suosituksia esimerkkeineen tietojensaantioikeuksiin liittyvistä muutoksista[1]. Esimerkiksi jopa kaksi vuotta vanhat muuta etuutta varten Kelan käyttötarpeeseen kirjoitetut lääkärinlausunnot voivat olla tarpeen työeläkelaitokselle työkyvyttömyysasiaa ratkaistaessa, sillä niissä on tietoa etuudenhakijan sairauden aiemmista vaiheista ja työkyvystä. Työkyvyttömyyden alkamisen ajankohdalla on vaikutusta eläkkeen määrään. Tarpeelliset tiedot olisivat muutosten jälkeen TyEL 198 §:ssä tyhjentävästi yksilöity, mikä osaltaan selkeyttää tiedon käsittelyä työeläkealalla. Tietojen välttämättömyys edellyttää tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän harkintaa. Käytännössä joissain tilanteissa esimerkiksi yli kaksi vuotta vanhat lääkärinlausunnot voisivat olla välttämättömiä etuusasian ratkaisemiseksi, ja tällöin tällaiset vanhemmat asiakirjat voisi saada välttämättömyyskriteerin nojalla (TyEL 198 §:n 3 momentti). Tällöin välttämättömyyskriteerin mukaisesti etuusasiaa ei pystyttäisi ratkaisemaan ilman pyydettyä lausuntoa.

Asiakastietolain muuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa kysymykseen asiakastietolain muuttamisesta, että valmistelussa on katsottu, että asiakastietolain 76 § ei nykyisellään välttämättä mahdollista Kanta-palvelujen välitys- ja kyselypalvelun käyttöönottoa työeläkealalla. TyEL 198 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi, sillä työeläkejärjestelmä siirtyy vastaanottamaan eläke- ja etuusasian toimeenpanossa tarpeelliset terveydentilaa koskevat tiedot sähköisesti 1.1.2027 Kelan Kanta-palvelun kysely- ja välityspalvelun kautta. Ehdotetulla TyEL 198 §:n muutoksella mahdollistettaisiin 1.1.2027 alkaen Kanta-palvelujen välityspalvelun käyttöönotto eli muutoksen myötä työeläkeala alkaisi vastaanottaa terveydenhuollon lausuntoja sähköisesti. Valmistelussa on katsottu, että Kanta-palvelujen kyselypalvelut sen sijaan saattaisi vaatia asiakastietolain 76 §:n muuttamista. Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ei ollut vielä tietoa, eteneekö asiakastietolain 76 §:n uudistaminen eduskuntaan vielä kuluvalla hallituskaudella. Nyt on tiedossa, ettei muutosta koskeva hanke ole edennyt. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että kyselypalvelun käyttöönotto edellyttää asiakastietolain 76 §:n muutostarpeiden selvittämistä ja kyse on tästä esityksestä erillinen, tulevaisuudessa mahdollisesti valmisteltava hanke. On kuitenkin tarkoituksenmukaista tehdä tarvittavat muutokset TyEL 198 §:ään jo tässä vaiheessa, jotta työeläkeala voi valmistautua Kanta-palvelun kyselypalvelun käyttöönottoon tulevaisuudessa.

[1] Mm. Eläketurvakeskuksen Työeläkelakipalvelu (Telp.fi)